

თბილისის მოედნების ტრანსფორმაცია: საზოგადოებრივი
სივრცის ახალი ხედვა

გიორგი გოგოლაძე

*სამაგისტრო ნაშრომი წარდგენილია
ილიას სახელმწიფო უნივერსიტეტის
ბიზნესის, ტექნოლოგიისა და განათლების ფაკულტეტზე*

*არქიტექტურის მაგისტრის აკადემიური ხარისხის
მინიჭების მოთხოვნების შესაბამისად*

სამაგისტრო ნაშრომის სამეცნიერო ხელმძღვანელი:

ალექსანდრე რამიშვილი, პროფესორი

ილიას სახელმწიფო უნივერსიტეტი

თბილისი, (2026)

განაცხადი

როგორც წარდგენილი სამაგისტრო ნაშრომის ავტორი, ვადასტურებ, რომ ნაშრომი წარმოადგენს ჩემს ორიგინალურ ნამუშევარს და არ შეიცავს სხვა ავტორების მიერ აქამდე გამოქვეყნებულ, გამოუქვეყნებლად მიღებულ ან დასაცავად წარდგენილ მასალებს, რომლებშიც ნაშრომში არ არის მოხსენიებული ან ციტირებული სათანადო წესების შესაბამისად.

გიორგი გოგოლაძე

10.06.2026

მადლობა

მსურს განსაკუთრებული მადლიერება გამოვხატო ჩემი სამაგისტრო ნაშრომის ხელმძღვანელის, **ალექსანდრე რამიშვილის** მიმართ, რომლის პროფესიული რჩევები, მხარდაჭერა და კონსტრუქციული შენიშვნები მნიშვნელოვანი იყო კვლევის პროცესის თითოეულ ეტაპზე. მისი გამოცდილება და აკადემიური ხელმძღვანელობა დამეხმარა თემის უკეთ გააზრებასა და ნაშრომის სრულყოფაში.

განსაკუთრებულ მადლობას ვუხდის ასევე **ნოდარ სუმბაძეს**, რომლის საჯარო ლექციამ და გაზიარებულმა გამოცდილებამ მნიშვნელოვანი წვლილი შეიტანა კვლევის განვითარებასა და წარმოდგენილი საკითხების გაანალიზებაში.

მადლობას ვუხდის ილიას სახელმწიფო უნივერსიტეტის არქიტექტურის პროგრამის აკადემიურ პერსონალს მიღებული ცოდნისა და პროფესიული განვითარების შესაძლებლობებისთვის.

ასევე მადლობას ვუხდის ჩემს ოჯახსა და მეგობრებს, რომელთა მხარდაჭერა, გამხნეება და თანადგომა მთელი კვლევის პროცესის განმავლობაში ჩემთვის განსაკუთრებულად მნიშვნელოვანი იყო.

ყველა მათგანის წვლილი მნიშვნელოვანი იყო ამ ნაშრომის განხორციელებისა და დასრულებისთვის.

სარჩევი

განაცხადი	ii
მადლობა	iii
სურათების ჩამონათვალი.....	v
ილუსტრაციების ჩამონათვალი.....	vii
აბსტრაქტი	viii
I. შესავალი	1
კვლევის ამოცანები	2
კვლევის მეთოდოლოგია.....	3
II. მოედანი როგორც ურბანული სივრცე.....	4
III. მოედნების ფორმირება თბილისში	6
IV. ძველი თბილისის მოედნების სისტემა.....	9
4.01 ძველი თბილისის საზოგადოებრივი სივრცეების ფორმირება	9
4.2. ვახტანგ გორგასლის მოედანი (მეიდანის)	11
4.3. ერეკლე II-ის მოედანი	16
4.4. იერუსალიმის მოედანი	21
4.5. პურის მოედანი.....	25
4.6. ლადო გუდიაშვილის მოედანი	29
4.7. ორბელიანის მოედანი.....	34
V. თავისუფლების მოედანი-თბილისის მთავარი ურბანული სივრცე	41
სურათი 15. თავისუფლების მოედანი, 1970–1980-იანი წლები.....	41
5.1 თავისუფლების მოედნის ფორმირება და ისტორიული განვითარება.....	41
5.2 თავისუფლების მოედნის არქიტექტურული და ურბანული სტრუქტურა.....	46
5.3 თავისუფლების მოედნის მნიშვნელოვანი შენობები და არქიტექტურული გარემო	50
5.3.1 თამამშევის თეატრი და ქარვასლა	50
5.3.2 თბილისის საკრებულოს შენობა	54
5.3.3 კავკასიის არმიის შტაბის შენობა.....	58

5.3.4 ქუჩა №3 (ყოფილი თბილისის საკრედიტო საზოგადოების შენობა).....	61
5.3.4 პუშკინის ქუჩის №5 და №7 შენობები	63
5.4 თავისუფლების მოედნის ტრანსფორმაცია XX–XXI საუკუნეებში.....	65
5.5 თანამედროვე მდგომარეობა და ძირითადი გამოწვევები	69
VI. საერთაშორისო გამოცდილება.....	71
6.1 Times Square(ნიუ-იორკი,აშშ)	71
6.2 Puerta del Sol (მადრიდი,ესპანეთი).....	74
6.3 Place de la République (პარიზი, საფრანგეთი).....	79
6.4 შედარებითი ანალიზი	84
VII. საპროექტო წინადადება-თავისუფლების მოედნის რეკონსტრუქცია.....	86
7.1 საპროექტო კონცეფცია-ისტორიული მეხსიერების დაბრუნება	86
7.2 სატრანსპორტო სქემის რეორგანიზაცია.....	87
7.3 მეტროს ახალი ამოსასვლელი და ხელმისაწვდომობა.....	89
7.5 არქეოლოგიური სივრცე და მიწისქვეშა მუზეუმი	90
VIII. დასკვნა	92
ბიბლიოგრაფია	94

- სურათი 1. მეტეხის ციხის ხედი თათრის მოედნიდან, 1903 წელს გამოცემული სერიიდან გამოცემული საფოსტო ბარათი
- სურათი 2. მეტეხის კლდე და მეტეხის ტაძარი, თბილისი, სავარაუდოდ 1950–1960
- სურათი 3. მაიდანი (შაითან ბაზარი), თბილისი. XX საუკუნის დასაწყისი (დაახლ. 1905–1920). ფონზე ჩანს ნარიყალას ციხე
- სურათი 4. მაიდანი რეკონსტრუქციამდე, 2005 წელი (ფოტო: კახა მჭედლიძე / megomagzauri.com)
- სურათი 5. ეგზარქოსის სახლი ერეკლე II-ის მოედანზე, 1723 წელი
- სურათი 6. იერუსალიმის მოედანი, 2000-იანი წლები (ფოტოს ავტორი უცნობია)
- სურათი 7. ბეთლემის ქუჩის შესახვევი პურის მოედნიდან, 2000-იანი წლები
- სურათი 8. სახლი ს. ალავერდოვის მოედანზე (საქართველოს ეროვნული ბიბლიოთეკა)
- სურათი 9. კავკასიის სომხური საქველმოქმედო საზოგადოების (KABO) შენობა, გუდიაშვილის მოედანი
- სურათი 10. ბაზარი სალდათის მოედანზე (ფოტო: დ. ერმაკოვი)
- სურათი 11. ფხოვის ქუჩა, 1986 წელი (Sammlung Stefan Höltge)
- სურათი 12. კადრი თბილისის პირველი აერო-გადაღებიდან
- სურათი 13. 1993 წლის „იაფების ყიდვა“ (ფოტო: დენიელ შპერ)
- სურათი 14. „საქენერგოს“ შენობა კოლმეურნეობის მოედანზე (დღევანდელი ბარათაშვილის ქუჩის მიმდებარედ), თბილისი, 1960 (ფოტო: დ. სმირნოვი)
- სურათი 15. თავისუფლების მოედანი, 1970–1980-იანი წლები
- სურათი 16. თავისუფლების მოედანი და რუსთაველის გამზირი (აეროფოტო)
- სურათი 17. ერევანსკის მოედანი. ტრამვაის გაჩერება, 1910–1914
- სურათი 18. ერევანსკის მოედანი (დღევანდელი თავისუფლების მოედანი), თბილისი, სავარაუდოდ 1900–1904 (ფოტო: დიმიტრი ერმაკოვის კოლექცია)
- სურათი 19. ვ. ი. ლენინის გარდაცვალების დღე ტფილისში, ამიერკავკასიის ფედერაციის მოედანზე (1924 წელი)
- სურათი 20. „Окружной штаб“ – კავკასიის არმიის შტაბის შენობა, 1905–1915
- სურათი 21. ლ. ბერიას მოედნის ხედი
- სურათი 22. ლ. ბერიას მოედანი. ადლუმი

- სურათი 23. დღევანდელი „ქორთიარდ მარიოტი თბილისი“-ს ტერიტორია ომის შემდეგ
- სურათი 24. დღევანდელი „ქორთიარდ მარიოტი თბილისი“-ს ტერიტორია ომის შემდეგ
- სურათი 25. ლენინის ძეგლი თავისუფლების მოედანზე (ფოტო: გურამ წიბახაშვილი)
- სურათი 26. Times Square-ის რეკონსტრუქციის შემდგომი ხედი (წყარო: Snøhetta)
- სურათი 27. Puerta del Sol-ის რეკონსტრუქციამდე (მარცხნივ) და რეკონსტრუქციის შემდეგ (მარჯვნივ)
- სურათი 28. Puerta del Sol, 1935–1939
- სურათი 29. Place de la République-ის აეროფოტო
- სურათი 30. თამამშევის ქარვასლის სარდაფები, რომლებიც თავისუფლების მოედანზე სამუშაოების დროს გაიხსნა

ილუსტრაციების ჩამონათვალი

- ილუსტრაცია 1. ძველი თბილისის მოედნები (მწვანე წრეებით აღნიშნული)
- ილუსტრაცია 2. ვახუშტი ბატონიშვილის 1735 წლის თბილისის გეგმა
- ილუსტრაცია 3. თავისუფლების მოედანი ისტორიულ რუკებზე
- ილუსტრაცია 4. თავისუფლების მოედნის სახელების ცვლილება
- ილუსტრაცია 5. ძეგლები თავისუფლების მოედანზე
- ილუსტრაცია 6. საბჭოთა პერიოდში შემუშავებული თავისუფლების მოედნის რეკონსტრუქციის გეგმა (განუხორციელებელი)
- ილუსტრაცია 7. თავისუფლების მოედნის გეგმარების ცვლილება XIX და XXI საუკუნეში
- ილუსტრაცია 8. თავისუფლების მოედანზე შენობების მასშტაბის ცვლილება XX–XXI საუკუნეში
- ილუსტრაცია 9. სავალი ნაწილის ფართობის ცვლილება Place de la République-ზე
- ილუსტრაცია 10. თავისუფლების მოედნის რეკონსტრუქციის კონცეფცია – გენერალური გეგმა

აბსტრაქტი

თბილისის ისტორიული მოედნები ქალაქის ურბანული მეხსიერების, საზოგადოებრივი ცხოვრების და კულტურული იდენტობის მნიშვნელოვანი ნაწილია. მათი ფორმირება სხვადასხვა ისტორიულ პერიოდში მიმდინარეობდა და თითოეული მათგანი ასახავს იმ სოციალურ, ეკონომიკურ და პოლიტიკურ პროცესებს, რომლებმაც ქალაქის განვითარება განსაზღვრა. მიუხედავად ისტორიული მნიშვნელობისა, თანამედროვე პერიოდში მრავალი მოედანი ნაწილობრივ ან სრულად დაექვემდებარა სატრანსპორტო ინფრასტრუქტურას, რის შედეგადაც შესუსტდა მათი საზოგადოებრივი ფუნქცია.

ნაშრომი ეხება ძველი თბილისის ისტორიული მოედნების კვლევას და მათ ადგილს ქალაქის სივრცით სტრუქტურაში. განხილულია პურის, იერუსალიმის, გუდიაშვილის, ორბელიანის, ერეკლე II-ისა და თავისუფლების მოედნების ჩამოყალიბების ისტორია, მათი ფუნქციური ტრანსფორმაცია და ამჟამინდელი მდგომარეობა. განსაკუთრებული ყურადღება ეთმობა თავისუფლების მოედანს, რომელიც თბილისის ერთ-ერთი ყველაზე მნიშვნელოვანი საჯარო სივრცეა, თუმცა დღეს ძირითადად სატრანსპორტო კვანძის ფუნქციას ასრულებს.

კვლევა ეფუძნება ისტორიული წყაროების, ქალაქის გეგმების, სამეცნიერო ლიტერატურისა და საერთაშორისო გამოცდილების ანალიზს. შესწავლილია ისეთი პროექტები, რომლებმაც სხვადასხვა ქალაქში ცენტრალური მოედნების საზოგადოებრივი როლის გაძლიერება და ქვეითებისთვის სივრცის დაბრუნება უზრუნველყო. აღნიშნული მაგალითების საფუძველზე შეფასებულია თავისუფლების მოედნის არსებული მდგომარეობა და მისი განვითარების შესაძლებლობები.

ნაშრომის დასკვნით ნაწილში წარმოდგენილია თავისუფლების მოედნის ტრანსფორმაციის კონცეფცია, რომელიც მიზნად ისახავს ქვეითთა მოძრაობის პრიორიტეტის გაზრდას, საზოგადოებრივი ტრანსპორტის უკეთ ინტეგრაციას,

ისტორიული ფენების წარმოჩენასა და მრავალფუნქციური საჯარო სივრცის შექმნას. შემოთავაზებული ხედვა ემყარება ისტორიული მემკვიდრეობის პატივისცემასა და თანამედროვე ურბანული დაგეგმარების პრინციპებს, რაც თავისუფლების მოედნისთვის უფრო აქტიური და ადამიანზე ორიენტირებული გარემოს ჩამოყალიბების შესაძლებლობას ქმნის.

საკვანძო სიტყვები: თბილისი, ისტორიული მოედნები, თავისუფლების მოედანი, საზოგადოებრივი სივრცე, ურბანული ტრანსფორმაცია, ქვეითზე ორიენტირებული ქალაქი, ურბანული დიზაინი.

I. შესავალი

მოედნები საუკუნეების განმავლობაში ქალაქის საზოგადოებრივი ცხოვრების ერთ-ერთ მთავარ საყრდენს წარმოადგენდა. ისინი მხოლოდ ღია ურბანული სივრცეები არ იყო; მათში იყრიდა თავს ვაჭრობა, კულტურული ცხოვრება, პოლიტიკური პროცესები და ყოველდღიური სოციალური ურთიერთობები. სწორედ ამიტომ, მოედნების კვლევა ქალაქის ისტორიის, მისი სივრცითი განვითარების და საზოგადოებრივი ცხოვრების გააზრების მნიშვნელოვანი საშუალებაა.

თბილისის ურბანული სტრუქტურა მრავალსაუკუნოვანი განვითარების შედეგია, სადაც განსაკუთრებული ადგილი ისტორიულ მოედნებს უჭირავს. ქალაქის სხვადასხვა ნაწილში ჩამოყალიბებული მოედნები განსხვავებულ ფუნქციებს ასრულებდა, თუმცა ყველა მათგანი მნიშვნელოვანი საზოგადოებრივი კვანძი იყო. პურის, იერუსალიმის, ერეკლე II-ის, გუდიაშვილისა და ორბელიანის მოედნები დღემდე ინარჩუნებს იმ სივრცით და კულტურულ მახასიათებლებს, რომლებიც თბილისის ისტორიული განვითარების სხვადასხვა ეტაპს ასახავს.